

PRILOGA 6: Metoda pozitivne množične selekcije vinske trte

1. Splošno

Metoda pozitivne množične selekcije (v nadaljnjem besedilu: pozitivna množična selekcija) se uporablja za odbiro matičnih trsov kategorije standard in za odbiro rastlin kandidatk za izvirne matične trse.

Pozitivna množična selekcija se lahko izvede v rodnih vinogradih, posajenih s certificiranimi trsnimi cepljenkami ali s standardnimi trsnimi cepljenkami.

Pozitivno množično selekcijo z namenom odbire rastlin kandidatk za izvirne matične trse izvaja vzdrževalec sorte, ki je vpisan v veljavni sortni listi trte. Pozitivno množično selekcijo z namenom odbire matičnih trsov kategorije standard izvaja dobavitelj, ki je strokovno usposobljen ali zagotovi strokovno usposobljeno osebo (v nadaljnjem besedilu: selekcionist), ki ima najmanj višjo kmetijsko izobrazbo vinogradniške smeri in najmanj 5 let delovnih izkušenj v vinogradništvu ali najmanj srednjo strokovno izobrazbo kmetijske smeri in najmanj 10 let delovnih izkušenj v trsnicarstvu. Dobavitelj, ki izvaja pozitivno selekcijo v vinogradništvu, mora biti vpisan v register dobaviteljev.

2. Izbira vinograda

Za izvajanje pozitivne množične selekcije za odbiro matičnih trsov kategorije standard se izberejo vinogradi, ki ležijo na legah, primernih za sorto, s katero so posajeni. Izbrani vinogradi morajo ustrezati splošnim pogojem za pridelavo standardnega trsnega razmnoževalnega materiala, določenim v prilogi 1 tega pravilnika. Izbrani vinograd mora biti sortno čist, pri čemer se tolerira 1%-tno odstopanje. Višji delež tujih sort je dovoljen le, če gre za vinograd, posajen s staro sorto v izumiranju.

Za izvajanje pozitivne množične selekcije se lahko izberejo vinogradi z najmanj 600 sadilnimi mesti za posamezno vinsko sorto, razen če gre za vinograd, posajen s staro sorto, ki se goji v manjšem obsegu, ali če večji, za selekcijo primerni nasadi niso na voljo.

Izbira vinogradov za odbiro rastlin kandidatk za izvirne matične trse opravi vzdrževalec sorte v sodelovanju s strokovnjaki organizacije, izvajalke strokovne naloge. Introdukcija in selekcija vinske trte v okviru programa strokovnih nalog v proizvodnji kmetijskih rastlin, imenovane v skladu s predpisom, ki ureja kmetijstvo (v nadaljnjem besedilu: izvajalec strokovne naloge). Isti strokovnjaki opravijo tudi pozitivno množično selekcijo in osnovno odbiro rastlin kandidatk za izvirne matične trse klonov skladno z metodo klonske selekcije.

3. Seleksijska doba

Pozitivna množična selekcija matičnih trsov za pridobivanje standardnega razmnoževalnega materiala se izvaja 3 leta, in sicer od zaključene četrte rastne dobe dalje. V določenih primerih, ko ni mogoče zagotoviti dovolj kakovostnih cepičev določene sorte, se lahko na podlagi začasnega poročila dobavitelja - izvajalca selekcije, predčasno dovoli rez cepičev že po zaključeni 2-letni pozitivni množični selekciji. Začasno poročilo, ki je podlaga za dovolitev predčasne rezi cepičev, pripravi dobavitelj - izvajalec selekcije na podlagi seleksijske dokumentacije (izpolnjena seleksijska knjiga in začasni zaključni karton) in ugotovljene zdravstvene ustreznosti matičnih trsov.

Pozitivna množična selekcija za odbiro rastlin kandidatk za izvirne matične trse traja najmanj 3 leta.

Seleksijska doba se zaradi elementarnih nezgod ustrezno podaljša.

4. Seleksijska naloga

Izvajalec strokovne naloge skupaj s selekcionistom določi, na katere pozitivne lastnosti bo posamezna vinska sorta selekcionirana. Na podlagi tega si selekcionist zastavi seleksijsko nalogo, ki jo vpiše v seleksijsko terensko knjigo. Seleksijska terenska knjiga se vodi za vsako sorto posebej. V seleksijski nalogi se posebna pozornost posveti slabim lastnostim sorte (npr. osipanje, izmenična rodnost, nagnjenje k preroditvi, neenakomerno

dozorevanje in barvanje jagod, občutljivost za bolezni, občutljivost na stresne razmere itn.), ki so posledica genetskih značilnosti sorte. Pri izvajanju pozitivne množične selekcije selekcionist posebej pazi na morebitne različke (tipe) določene sorte, ki so lahko podlaga za nadaljevalno (klonsko) selekcijo. Te v knjigi posebej označi in nanje opozori izvajalca strokovne naloge.

Trsi, ki so vključeni v pozitivno množično selekcijo z namenom odbire rastlin kandidat za izvirne matične trse, se 2-krat letno vizualno pregledajo. Prvi pregled se opravi navadno junija (je predvsem zdravstveni pregled na bolezni iz kompleksa kužne izrojenosti vinske trte), drugi pa se opravi pred trgatvijo (je zdravstveni pregled na bolezni iz kompleksa predčasnega zvijanja in rdečenja listov vinske trte ter trsne rumenice in fenotipski pregled z ocenjevanjem tehnološke vrednosti trsov). Trsi, ki so vključeni v pozitivno množično selekcijo za standardne matične trse, pa se vizualno pregledajo 1-krat letno, in sicer pred trgatvijo.

Preglede v vinogradu izvaja selekcionist skupaj z vinogradnikom, ki je usposobljen za selekcijo in vpisuje podatke v selekcijsko terensko knjigo.

Trse, pri katerih so bila opažena vizualna znamenja bakterijskih, virusnih ali virozam podobnih bolezni, vinogradnik odstrani iz vinograda pod nadzorom selekcionista.

5. Seleksijska terenska knjiga

Seleksijska terenska knjiga je uradni dokument o izvajanju pozitivne množične selekcije matičnih trsov matičnem nasadu, ki vsebuje naslednje podatke in evidence:

- ime in naslov in neponovljivo registrsko številko dobavitelja, ki izvaja pozitivno množično selekcijo;

- ime in naslov selekcionista (če selekcije ne opravlja dobavitelj sam);

- o vinogradu: KMG_MID številko vinograda, parcelne številke zemljišč, na katerih leži, in skupna površina (v ha), letu sajenja, sorti, poreklu in kategoriji sadilnega materiala in letu začetka selekcije;

- načrt vinograda: število trsov, oznake sadilnih mest;

- selekcijsko nalogo za sorto in merila za ocenjevanje.

Seleksijsko terensko knjigo izda izvajalec strokovne naloge na zahtevo dobavitelja. V zahtevi, ki jo pošlje izvajalcu strokovne naloge najpozneje do 30. aprila v letu, ko namerava začeti s selekcijo, mora dobavitelj navesti podatke iz prejšnjega odstavka.

V dobi ocenjevanja vpisujemo v selekcijsko terensko knjigo vsakoletne rezultate zdravstvenih pregledov, ocene za posamezne trse ter vsakoletne pripombe in opažanja. Po končani selekciji vanjo priprimo tudi potrdilo o potrditvi matičnega nasada.

6. Merila za odbiro trsov

Ocene in druge oznake v selekcijski knjigi:

0 ali - = (neustrezno) negativno ocenjen trs

3 ali + = (dober) pozitivno ocenjen trs

4 = (prav dober) pozitivno ocenjen trs

5 = (odličen) pozitivno ocenjen trs

5e = (elitni, klonski kandidat) pozitivno ocenjen trs

V = viroza, bolezenska znamenja

Pm = prazno mesto

Tt = tuja trta

Mt = mlada trta

I = steber, soha (orientacija)

Z oznako 'V' rdeče barve se v selekcijski terenski knjigi označi trs, pri katerem so bila opažena vizualna znamenja bakterijskih, virusnih ali virozam podobnih bolezni vinske trte. Pri oznaki 'V' se lahko vpisujejo dodatne označbe za vrsto bolezni (npr. TR-trsna rumenica, AB-agrobakterije, M-mozaik itn.). Vsi uporabljeni dodatni znaki se z razlago vpišejo v selekcijsko knjigo, v rubriko 'opombe'.

Oceno '0' ali oznako ' - ' (neustrezno), se označi trs z izraženimi negativnimi lastnostmi za sorto (npr. osipanje, neenakomerno dozorevanje, neustrezen tip grozda itn.) ali trs z vidnimi znamenji virusnih in virozam podobnih bolezni.

Oceno '3' (dobro), dobi pri pozitivni množični selekciji trs primerne rodnosti, brez očitnih negativnih lastnosti, grozdje je lepo razvito in enakomerno dozoreva. Rodnost in bujnost sta v značilnem razmerju za sorto.

Oceno '4' (prav dobro) dobi pri pozitivni množični selekciji trs primerne rodnosti in bujnosti, brez negativnih lastnosti, grozdje je lepo razvito, jagode so izenačene v debelini, les in grozdje enakomerno in dobro dozorevata, poudarjena je rodnost na osnovi mladik.

Oceno '5' (odlično), dobi pri pozitivni množični selekciji trs z nadpovprečno izraženimi lastnostmi sorte, ki se zlasti odlikuje po obliki in velikosti grozda in jagod, po zgodnejšem in enakomernejšem dozorevanju grozdja in lesa, poudarjeno rodnostjo na osnovi mladik, optimalno bujnostjo, izraženo odpornostjo na bolezni (npr. grozdno gnilobo) ali na stresne razmere (npr. pozება, suša). Trs, ki s kako od naštetih lastnosti posebej in redno odstopa v pozitivno smer, dobi oznako '5e', kar ga uvršča med kandidate za nadaljevalno (klonsko) selekcijo. Morebitne brstne mutacije se posebej označijo, tak trs pa se nato posebej in večkrat na leto pregleda. Omenjene lastnosti morajo trsi doseči v izenačenih rastnih razmerah (glede rastišča, obremenitve, gostote sajenja, gnojenja itn.).

Vsakoletne ocene morajo biti sproti vpisane v selekcijski terenski knjigi, zaključne ocene pa še posebej na preglednem listu o zaključeni pozitivni množični selekciji, ki je sestavni del selekcijske terenske knjige. Po zaključeni 3-letni pozitivni množični selekciji se odbrani matični trsi tudi v vinogradu označijo na vidnem in obstojnem mestu, na primer z značko iz obstojne snovi.

7. Potrjevanje matičnih trsov

Po opravljeni pozitivni množični selekciji se ocene, ki jih trs dobi v vseh letih selekcije, seštejejo. Trsi, ki dobijo več kot eno negativno oceno, niso primerni za nadaljnje razmnoževanje in se ne potrdijo kot matični. Kot matični trsi se potrdijo samo tisti trsi, ki so b 3 letih dosegli vsoto ocen najmanj 9 toč. Če je bila zaradi specifičnih razmer, navedenih v tretji točki te priloge, odobrena predčasna rez cepičev, mora doseči vsota ocen za posamezni trs v dveh letih najmanj 7 točk.

Po zaključeni pozitivni množični selekciji v standardnem matičnem vinogradu selekcionist vpiše sadilna mesta (št. vrste/št. trsa v vrsti) bodočih matičnih trsov posameznega matičnega vinograda na 'Pregledni list o zaključeni selekciji', ki je sestavni del selekcijske knjige, vanj pa vnese tudi vse ostale zahtevane podatke o matičnem vinogradu. Selekcionist sestavi tudi zaključno 'Poročilo o rezultatih pozitivne množične selekcije', ki je prav tako sestavni del selekcijske knjige. Fotokopijo preglednega lista in poročila o rezultatih selekcije je dobavitelj dolžan poslati izvajalcu strokovne naloge, ki je knjigo izdal.

Po zaključeni pozitivni množični selekciji v vinogradu, v katerem poteka odbira rastlin kandidatov za izvirne matične trse, se pozitivno ocenjeni trsi lahko potrdijo in uporabljajo za rez standardnih cepičev. Trsi, odbrani kot kandidati za izvirne matične trse, pa se vegetativno razmnožijo po metodi klonske selekcije in se posadijo na izolirano lokacijo za namene nadaljnjega preizkušanja.

Dobavitelj hrani urejeno dokumentacijo o opravljeni selekciji za posamezni matični vinograd (pravilno izpolnjena selekcijska terenska knjiga z vsemi potrebnimi dokazili, pregledni list o zaključeni selekciji in poročilo o rezultatih pozitivne množične selekcije) ves čas, ko se v matičnem vinogradu režejo cepiči in še najmanj dve leti potem, ko matični vinograd ne izpolnjuje več zahtev za pridobivanje standardnih cepičev. Dokumentacija o opravljeni selekciji je podlaga za uradno potrditev matičnega vinograda in odbranih matičnih trsov in jo mora dobavitelj predložiti pristojnemu fitosanitarnemu inšpektorju, ki izvaja uradne preglede matičnih vinogradov in dovoljuje rez cepičev.

Če matični vinograd ne izpolnjuje več zahtev za pridobivanje standardnih cepičev ali če opusti matični vinograd iz drugih razlogov, mora dobavitelj najpozneje v treh mesecih o tem obvestiti izvajalca strokovne naloge in pojasniti razloge za opustitev, da se tak matični vinograd izbriše iz registra matičnih nasadov vinske trte.